

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ НА БИБЛИОФИЛСТВОТО

н.с. Диана Ралева

ПЕТРИЦКИЙ, В. А. *Мир библиофильства : (Вопросы теории, истории, психологии) / В. А. Петрицкий; Науч. центрислед. истории кн. культуры. – М. : Наука, 2006. – 400 с. – (Кн. культура в мировом социуме: теория, история, практика)*

Книгата, обект на настоящата рецензия, представлява сборник избрани статии на известния теоретик и практик на руското библиофилство, доктора на философските науки, проф. В. А. Петрицки, излезли през последните тридесет години. В тях библиофилството се разгледано като важна съставна част от културния живот на обществото, представена е концепцията на автора за съвременното библиофилство. Особено място заемат изследвания по история на библиофилските сдружения, на отделните колекции, както и новости по методика на книгосъбирането.

Посвещава се на 75-годишнината на автора и е знак за признание към неговите постижения в изследване историята на културното наследство и в частност на руската книга. Интересни и увлекателни са разказите му за книгите и ръкописите от лични сбирки и за неговите срещи с известни колекционери.

Библиофилството е сравнително млад отрасъл на книговедското знание. За негов създател се смята М. Н. Куфаев, с труда си „Библиофилия и библиомания“ (1927). Много ценни наблюдения за библиофилството предлага и П. Н. Берков в свои изследвания през 60-те години на ХХ век. Но заслугата да изгради цялостна система по теория на библиофилството в съзвучие със съвременните постижения на книговедската наука се пада на д-р В. А. Петрицки. Още с първата си концептуална статия „Библиофилството като творчество“ (1976), полемизирайки с представителите на разпространеното по онова време мнение за психологическата природа на колекционерството, той утвърждава социалната основа на библиофилската дейност като висша форма на колекционирането и убедително обосновава *творческия* характер на книгосъбирателството. Гледната точка на В. А. Петрицки получава широко разпространение. Така напр.

М. В. Рад в своя статия „Съвременната библиомания“ (1982) подчертава, че според мнението на Петрицки „Библиофилството е творчество и поради това не могат да съществуват две еднакви колекции“.

Следваща крачка в историческото развитие на библиофилството е осмислянето на феномена. Тази задача авторът решава в статията си „Библиофилството като предмет на теоретическото познание“ (1982). В нея се обръща внимание на прогностичните аспекти при изучаване на даден проблем. В. А. Петрицки отбелязва, че с течение на времето предмета на библиофилско събирателство се променя, което е обусловено от изменението на исторически конкретните форми на фиксиране на информацията. Тази постановка по-подробно се развива в статията му „Библиофилството на прага на новия век“ (1990).

В процеса на историческото развитие на колекционирането на ръкописи и книги, тяхното изучаване и описание, неизбежно възникват и съществуват едновременно частни, конкретно-исторически и общи, същностни черти на този важен социално-културен феномен. Откривайки характерните черти на библиофилството, определящи неговата същност и обществено значение, В. А. Петрицки се спира на четири основни признаци на явлението: 1) траен интерес към материалните носители на записана информация; 2) *индивидуалното* им събирателство; 3) *творческа* дейност по тяхното изучаване и описание; 4) *пристрастно индивидуално-психологическо* отношение към събираните материали и към всичко, което се отнася до тях. Подобен подход към разбирането за същността на библиофилството позволява да бъдат органично свързани различните етапи от неговото развитие в пространството и във времето, да се изследва любокнижието като творчески деятелен процес, характеризиращ се с единство на

конкретни исторически преходни черти и общи закономерности, които са обуславяли неговото битие в миналото и гарантират неговото съществуване в бъдеще.

Синтезът на развитите от учения творчески положения се съдържа в статията „Социалното значение на библиофилството“ (1986). В тази своя разработка В. А. Петрицки излага процеса на влиянието на обществото върху библиофилството и неговото значение за общественото развитие. На основата на широк културно-исторически материал, авторът показва, че частните библиофилски сбирки генетически и исторически предхождат обществените книгохранилища и често са представлявали техния фундамент (библиофилските сбирки на Слоуейн, Г. Клем, Н. П. Румянцев и тяхната роля за създаване на Библиотеката на Британския музей, Немската библиотека в Лайпциг, Руската държавна библиотека в Москва). И днес много колекции, както е известно, се предават от техните собственици в дар на обществени книгохранилища, попълвайки липсите в техните фондове. В. А. Петрицки проследява също и как библиофилството е спомогнало за възникването и развитието на антикварно-букинистичната търговия и е повлияло върху усъвършенстването на полиграфичното производство и художественото оформление на книжната продукция.

Като изследовател-библиофиловед той се обръща не само към миналото и съвременността, но се опитва да надникне и в бъдещето. В посочената по-горе статия „Библиофилството на прага на новия век“ (1990), авторът се старае да даде прогноза за развитието на това социално-културно явление през XXI век. Като екстраполира основните тенденции на хилядолетната история на любокнижието, ученият стига до извода, че исторически неизбежното изменение на формите на фиксиране на знаковата информация неизменно влече след себе си разнообразни промени не само на предмета на библиофилския интерес и колекционерство, но и на самата психология на библиофилите. Затова е неправомерно твърдението за мнимия край на Гутенберговата ера. „Новите форми на записване на информационния материал, подчертава В. А. Петрицки, не изместват безследно книгата-кодекс, а органично я включват в промените на непрекъснато изменящия се културен обмен“. Библиофилството на бъдещето, както предвижда изследователят, ще противостои на усиливащото се влияние на съвременното общество на масовата култура.

В последните си изследвания В. А. Петрицки продължава да изгражда системата на библиофилството, размишлявайки за породените от нашето време нови функции на събирателството – инте-

гративна и културно-екологическа. Първата от тях най-пълно се изразява, според мнението на учения, в диалога на националните култури като способства за тяхната интеграция в единно световно културно пространство. На тази роля на библиофилството в диалога между културите авторът отделя най-голямо внимание, предполагайки, че създаването на световно информационно пространство означава начало за реализиране на универсалната идея на В. И. Вернадски – изграждане на ноосферата.

Културно-екологическата функция, отбелязва В. А. Петрицки, и по-рано е била присъща на библиофилството, но остава за известно време в сянка. Сега, когато остро се поставя въпроса за прехода към аудиовизуални форми за запазване и предаване на информацията, реализирането на тази функция допринася за съхранението и обмена на културния и информационен поток на многовековния пласт от световна книжна култура.

Интересът към историята на библиофилството се проявява в редица изследвания на проф. Петрицки, но в последно време той засяга и методологическите аспекти на историята и съвременното руско любокнижие. Според него, историята на това социално-културно явление е преди всичко история на съществуването на книжни колекции, история на съдбите на самите библиофили. В студията си „Рогното библиофилство – двagesети век“ (2000), той дава неговата нова периодизация и реализира свои методологически принципи.

Теоретическите изследвания на В. А. Петрицки засягат някои частни въпроси: напр. от опитите да се свържат количествения с качествения критерий при определението за рядка книга (1982), ученият стига до изработване на дефиниция за „книжен паметник на културата“ (1993) в очерка „Случайни игри на съдбата...? Въпроси на теорията на библиофилството“ (1985), където авторът формулира редица черти, които отличават библиофилската евристика от библиографската.

Несъмнено, сега В. А. Петрицки е един от водещите в Русия теоретици на библиофилството. Той е автор на над сто и петдесет сериозни публикации по теория, методика и история на библиофилството, в това число и на десетки статии в енциклопедията „Книга“ (1999). Неговите трудове са преведени на почти всички европейски езици, излезли самостоятелно или на страниците на специализирани научни периодични издания.

Книгата ще бъде особено полезна за учените-книговеди, библиографи, библиотековеди, за широк кръг учащи се и интересно четиво главно за ценителите на книгата у нас.

